

6183 SAYILI KANUN UYARINCA KAMU ALACAĞININ TAHSİLİ İÇİN BORÇLUNUN MALLARI İLE HAK VE ALACAKLARINA BORDUNDAN FAZLA TUTARDA HACİZ KONULMASI VE HACİZİN DEĞİŞTİRİLMESİ

1. GİRİŞ

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında, süresinde ödenmeyen kamu alacaklarının tahsili amacıyla borçlunun mal, hak ve alacakları üzerine haciz uygulanmaktadır.

Uygulamada, kamu alacağının güvence altına alınması ve tahsilinin sağlanması amacıyla borçlunun kamu borcunu karşılayacak miktardan daha fazla malvarlığı üzerine haciz konulduğu görülmektedir. Bunun yanında, kamu alacağına yetecek miktarda malvarlığı üzerinde haciz bulunmasına rağmen borçlunun başka bir malını göstermesi suretiyle haczin bu mal üzerine kaydırılmasının mümkün olup olmadığı da önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, 6183 sayılı Kanun'un özellikle 62. maddesi kapsamında haczin miktarı, fazlaya ilişkin haciz uygulaması ve haczedilen malın başka bir mal ile değiştirilmesi hususları değerlendirilmektedir.

2. 6183 SAYILI KANUN'DA HACZE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

2.1. Haciz

6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinde haciz kurumu düzenlenmiştir. Buna göre;

“Borçlunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarı tahsil dairesince haczolunur.”

Kanun hükmünde, borçlunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarından kamu alacağını karşılayacak miktarın haczedileceği açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla haczin temel sınırı, kamu alacağının tahsilini sağlayacak miktardır.

Maddenin devamında, borçlu tarafından başkasının olduğu beyan edilen veya üçüncü şahıs tarafından ihtiyaten haciz ya da istihkak iddia edilmiş bulunan malların haczinin en sonraya bırakılacağı düzenlenmiştir.

Ayrıca, haczolunan gayrimenkul artırmaya çıkarılmadan önce borçlunun borcun ifasına yetecek menkul mal veya vadesi gelmiş sağlam bir alacak göstermesi hâlinde, gayrimenkul üzerindeki haciz baki kalmak üzere gösterilen menkul mal veya alacağın da haczedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Maddenin son fıkrasında ise tahsil dairesinin, alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir.

2.2. Haczin Sonuçları

6183 sayılı Kanun'un 73. maddesinde haczin sonuçları düzenlenmiştir. Buna göre borçlu, alacaklı kamu idaresinin muvafakatini almaksızın hacizli mallarda tasarrufta bulunamaz.

Bununla birlikte, haczedilmiş mal üzerinde üçüncü kişinin zilyetlik hükümlerine dayanarak iyi niyetle elde ettiği haklar saklı tutulmuş; iyi niyet kurallarına aykırı olarak hacizli mal üzerinde üçüncü kişi tarafından elde edilen hakların, alacaklının haczi ile o mala ilişkin haklarını ihlal ettiği ölçüde hükümsüzlüğüne mahkemece karar verileceği öngörülmüştür.

2.3. Haczedilen Menkul Malların Korunması

6183 sayılı Kanun'un 82. maddesinde haczedilen menkul malların korunmasına ilişkin esaslara yer verilmiştir.

Buna göre haczedilen para, kıymetli maden, mücevher, ticari senet, hisse senedi ve tahvil gibi menkul mallar, kaybolmalarını ve değiştirilmelerini önleyecek tedbirler alınarak tahsil dairelerince muhafaza edilir. Diğer menkul mallar ise uygun bir yerde muhafaza altına alınabilir veya güvenilir bir kişiye ya da güvenilir bir kişinin kefaleti altında borçlunun veya zilyedin kendisine bırakılabilir.

3. KAMU ALACAĞINA YETECEK MİKTARDAN FAZLA HACİZ UYGULAMASI

Uygulamada, kanuni süresinde ödenmeyen kamu alacağının tahsili amacıyla yürütülen işlemlerde, borçlunun kamuya olan borcunu karşılamaya yetecek miktardan çok daha fazla malvarlığı üzerine haciz konulduğu görülmektedir.

Borçlular tarafından bu nedenle fazlaya ilişkin hacizlerin kaldırılması talep edilebildiği gibi, bazı durumlarda kamu alacağına yetecek miktarda malvarlığı üzerine haciz uygulanmış olmasına rağmen başka bir malın gösterilerek haczin bu mal üzerine kaydırılması da talep edilmektedir.

6183 sayılı Kanun'da haczedilecek malların açık bir sıralamaya tabi tutulmadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, menkul, gayrimenkul veya üçüncü kişilerde bulunan hak ve alacakların hangi sıra izlenerek haczedileceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bu nedenle haciz sırasında hangi malvarlığı unsurunun seçileceği konusunda tahsil dairesine belirli ölçüde takdir yetkisi tanındığı anlaşılmaktadır.

Ancak bu takdir yetkisinin sınırsız olduğu da söylenemez. Zira 62. maddenin temel amacı, kamu alacağının tahsilini güvence altına almak olup borçlunun ticari ve ekonomik faaliyetlerinin gereksiz biçimde kısıtlanması değildir.

4. MENKUL VE GAYRİMENKUL HACZİNİN UYGULAMADAKİ SONUÇLARI

Menkul malların haczi ve satışı, gayrimenkullere kıyasla bazı yönlerden daha kolay olmakla birlikte, haczedilen menkul malın korunması bakımından çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Özellikle haczedilen menkul malın borçlunun elinde bırakılması ve daha sonra iyi niyetli üçüncü bir kişinin eline geçmesi hâlinde kamu alacağının tahsilinde güçlük yaşanabilmektedir.

Gayrimenkul haczi bakımından ise haciz işleminin uygulanması nispeten kolay olmakla birlikte, satış aşamasının daha uzun ve külfetli bir süreç olması nedeniyle kamu alacağının kısa sürede tahsil edilmesi bakımından çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Bu sorunların bertaraf edilmesi amacıyla, uygulamada borçlunun borcunu karşılayacak miktardan daha fazla malvarlığını kapsayacak şekilde menkul ve/veya gayrimenkul haczi yapılabildiği görülmektedir.

Ancak bu uygulamanın 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

V. 6183 SAYILI KANUN'UN 62. MADDESİNİN ÜÇÜNCÜ FIKRASI KAPSAMINDA FAZLA HACİZ

6183 sayılı Kanun'un 62. maddesi incelendiğinde, kamu alacağına yetecek miktarda malvarlığı üzerine haciz uygulanmasının kanunun amir hükmü olduğu görülmektedir.

Fazlaya ilişkin haciz ise ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasında öngörülen şartların gerçekleşmesi hâlinde mümkün olabilecektir.

Buna göre, öncelikle borca yetecek miktarda gayrimenkulün haczedilmiş olması; daha sonra söz konusu gayrimenkul artırmaya çıkarılmadan önce borçlunun borcunu karşılayacak menkul mal veya vadesi gelmiş sağlam bir alacak göstermesi gerekmektedir.

Bu şartların gerçekleşmesi hâlinde, gayrimenkul üzerindeki haciz baki kalmak üzere, borçlu tarafından gösterilen menkul mal veya alacağın da haczedilmesi mümkündür.

Dolayısıyla 62. maddenin üçüncü fıkrası, genel ve sınırsız bir şekilde borçlunun malvarlığının kamu alacağından fazla miktarda haczedilebileceği anlamına gelmemektedir. Aksine, fazlaya ilişkin haczi belirli koşullara bağlayan özel bir düzenleme niteliğindedir.

VI. TAHSİL DAİRESİNİN TAKDİR YETKİSİ VE BORÇLUNUN MENFAATİ

6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinin son fıkrasında tahsil dairesine önemli bir yükümlülük getirilmiştir. Buna göre tahsil dairesi, alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmek zorundadır.

Bu düzenleme, kamu alacağının tahsilinde yalnızca kamu yararının değil, borçlunun menfaatlerinin de dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Her ne kadar kanunda menkul ve gayrimenkul mallar ile alacak ve haklardan hangilerinin öncelikle haczedileceğine ilişkin kesin bir sıralama bulunmasa da haczin amacı, borçlunun bütün malvarlığı üzerindeki tasarruf hakkını ortadan kaldırmak değildir.

İcra ve haciz işlemlerinin temel amacı kamu alacağının tahsilini sağlamaktır. Bu nedenle haczedilecek malvarlığının belirlenmesinde borcun miktarı, borçlunun mali ve ticari durumu, diğer kişi ve kurumlara olan borçları, haczedilecek malın niteliği, konumu ve satış kabiliyeti gibi unsurların dikkate alınması gerekir.

Bu değerlendirme her olayın kendi özellikleri çerçevesinde yapılmalıdır. Bununla birlikte, tahsil dairesinin takdir yetkisini kullanırken her hâlükârda borçlunun kamu borcunu karşılayacak miktarda menkul veya gayrimenkul mal ile alacak ve haklarını haczetmesi esastır.

VII. HACZİN BAŞKA BİR MAL ÜZERİNE KAYDIRILMASI

Uygulamada önem taşıyan bir diğer konu, kamu alacağını karşılayacak miktarda malvarlığı üzerinde haciz bulunmasına rağmen borçlunun başka bir malını göstermesi suretiyle haczin bu mal üzerine kaydırılmasının mümkün olup olmadığıdır.

6183 sayılı Kanun'un amacı dikkate alındığında, kamu alacağının kısa sürede ve etkin biçimde tahsil edilmesini sağlayacak nitelikte olmak kaydıyla, haczin başka bir malvarlığı unsuru üzerine kaydırılmasının mümkün olduğu değerlendirilmektedir.

Özellikle aynı değerdeki menkul veya gayrimenkul üzerindeki haczin, başka bir menkul veya gayrimenkul ile hak ve alacaklara yöneltilmesi suretiyle değiştirilmesi, kamu alacağının tahsilini güçleştirmemesi ve kamu menfaatine aykırılık oluşturmaması şartıyla mümkündür.

Bu değerlendirmede borçlunun talebinin de dikkate alınması, Kanun'un 62. maddesinde yer alan kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerinin mümkün olduğu kadar bağdaştırılması ilkesinin bir gereğidir.

VIII. SONUÇ

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında haczin temel amacı, kamu alacağının tahsilini güvence altına almaktır. Bu nedenle borçlunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarından, kural olarak kamu alacağını karşılayacak miktarın haczedilmesi gerekir.

Kamu alacağına yetecek miktardan fazla haciz ise genel bir uygulama olarak kabul edilemez. Fazlaya ilişkin haczin ancak 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen şartların gerçekleşmesi hâlinde mümkün olduğu kabul edilmelidir.

Öte yandan, haczedilecek malvarlığı unsurunun belirlenmesinde tahsil dairesinin belirli ölçüde takdir yetkisi bulunmakla birlikte, bu yetki kamu alacağının tahsilini sağlama amacıyla sınırlıdır. Borçlunun ticari ve ekonomik faaliyetlerinin gereksiz şekilde kısıtlanması, haciz işleminin amacıyla bağdaşmaz.

Bu nedenle haciz işlemleri gerçekleştirilirken borcun miktarı, borçlunun mali ve ticari durumu, haczedilecek malın niteliği, konumu ve satış kabiliyeti gibi hususların birlikte değerlendirilmesi; kamu alacağının tahsilini güvence altına alacak ancak borçlunun menfaatlerini de mümkün olduğu ölçüde koruyacak bir haciz yöntemi tercih edilmesi gerekir.

Sonuç olarak, borçluya ait menkul ve gayrimenkul mallar ile alacak ve hakların, her hâlükârda kamu alacağına yetecek miktarının haczedilebileceği; fazlaya ilişkin haczin ise 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen koşullar çerçevesinde mümkün olduğu değerlendirilmektedir.

Aynı değerdeki menkul veya gayrimenkul üzerindeki haczin, diğer menkul veya gayrimenkul mallar ile hak ve alacaklar üzerine haciz konulması suretiyle değiştirilmesi de kamu alacağının kısa sürede tahsil edilmesine imkân vermesi ve borçlunun talebinin dikkate alınması şartıyla mümkün kabul edilmelidir.

Bu hususların, haciz işleminin tesis edildiği aşamada olduğu kadar, takip sürecinin ilerleyen safhalarında da kamu ve borçlunun menfaatleri birlikte gözetilerek değerlendirilmesi gerekmektedir.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU EKİBİ

